

Чого хотять
Соціалдемократи ?

Зладив
Е. Гуцайло.

Навладом і з друкарні „Робоч. Народа“ у Вінніпегу.

Чого хочуть
Соціалдемократи ?

Знаєш
Е. Гуцаяло.

Накладено і в друкарні „Робля. Народа“ у Вінаїмеґу.

HARVARD UNIVERSITY
WIDENER LIBRARY

UKRAINIAN INSTITUTE
LIBRARY GIFT

I.

Те, чого хотять соц.-демократи, є вложено в їх програмі, в якій они означують, за що має борюпити ся робочий народ. Та тих програм є дві: одна мінімальна, а друга максимильна.

Мінімильна програма, є та програма, в якій соц.-демократи означують те, що они хотять здобути ще в часах капіталістичного ладу, себто тепер, і чим они мають звалити оттой лад. Називає ся она мінімильна тому, бо в ній є вложені такі жадања, які становлять лиш найнепечніші потреби суспільства, такі потреби, без яких суспільство не може розвивати ся. Отже є она меньшою програмою, себто мінімильною.

Максимильна програма є та, якою означуєт ся те, до чого остаточню мають дійти соц.-демократи при помочи мінімильної програми. Максимильну програму можна означити одним реченєм: В і д і б р а т и

продукційні засоби а р у к
 поодиноких людей і віддати
 їх за глави, цілому суспіль-
 ствови, себто певними елементами, пе-
 ревести продукцію всіх
 засобів до життя й ціле суспільство,
 або коротше:
 Перевести товариську про-
 дукцію.

Ты, отже речеш, має означувати міні-
 мальну (найбільшу, остаточну) програму,
 з найбільше не менше для багатих людей,
 і через те всі ті, котрі з ворогами соціал-
 демократії, змальовувать ту соціалістичну
 будучність в очах несвідомих людей так,
 що ті несвідомі бачать ся соціал-демократів.
 Через те ми ось тут вперед обговоримо те,
 чого хоче мінімальна програма, а вільно
 обговоримо мінімальну програму. Робимо
 те ще й тому, бо дуже а дуже часто
 лущає ся між, що приходять чоловік до
 кого в-будь і каже: Я знаю ховне більше,
 чого хотить соціал-демократи тепер, але до
 чого они хотить донести, як буде вигля-
 дав повний світ, оттого я не знаю.

Через те ми подимо лиш коротенько

мінімальну програму, не обговорюючи її заріз точку за точкою, бо обговоримо її на кінці, а будемо обговорювати максимальну програму.

Мінімальна програма, прийнята dnia 20. жовтня 1891. р. в Ерфурті, звучить :

1. Загальне, рівне, безпосереднє і таке не право вибору і голосованя всіх понад 20 літ жнтя горожан без різниці пола для всіх виборів і для всіх голосовань. Пропорцій- ональне виборче право і дволітній законодавній період. Вибори мають відбуватися ся в однім днї і у вільнім від прудї днї. Вибрані заступники мають брати плату за свій страчений час. Знесено всяких обмежень політичних прав, в понятком курь- телї.

2. Безпосереднє законодавство через парїд при помочи ініціативи і опрощення. Самоозначеня і самоуправа народів в державі, провінції і в громаді. Вибір урядовиків впродї через парїд, відповідальність урядовиків і заперука. Щорічний довід на обраня податків.

3. Вихованя до загальної оборонної служби. Народне військо на місце сталого

аїська. Рішець про випу і евокіп в ру-
ках народних заступників. Полагоджуваня
міжнародних еворіп мировими сулами.

4. Знесеня всіх законів котрі обмежу-
ють свободу думки або прелья зборіп та то-
тарств.

5. Знесеня всіх законів, які роблять
жінку в публічній житю менше партною
ніл муцїни.

6. Прїзнаня релїгї приватною річю.
Знесеня всяких видатків з публічних фон-
дів на церковні і релїгїїні цілп. Церковні
і релїгїїні товариства з приватними еніл-
ками, котрі свої потреби полагодувають
між собою самостійно.

7. Школи з публічною і евітською.
Наука з обовязковою і обовязковим з посі-
щаня публічних шкіл. Наука в школі, всі
научні прилади і апарати, удержаня в
школі пдлучене з цюю з безплатне у всіх
публічних школах.

8. Безплатність правної оборони і прав-
ного заступництва. Судівництво в руках
вибраних народом судіп. Відклик у всіх
карних еправах. Відшкодованя повинно

оскаржених, арендованих, або зац/аже-
них. Знесена кара смерті.

9. Безплатність лікарської допомоги у
всіх випадках і безплатність ліків. Безплат-
ність психонів.

10. Поступово висше оподаткованє
доходів і майна на покритє публичних по-
треб, о скілько треба їх покривати по-
датками, (зобовязкове само-пиймаюване і о-
цінюване доходів. Оподаткованє спадщини
відповідно до вшегє спадку і ло степеня
посвячени. Знесена всіх посередних по-
датків, цм і других господарсько-політич-
них урядвань, які шкодять інтересам за-
галу а о лиш інтересам публичної мещ-
ности.

Для охорони робітнич' і клас : жа-
ливо:

1. Національного і між народис з за-
конодавства охорони робіт: яка, ет. раю-
чого ея на слідуєчих підставах :

- а) Означенє найвишого вісімгодинного
дня праці.
- б) Заборона заробковани для дітїй више
16 літ.
- в) Заборона нічної роботи, з винятком та-

кого працівлук, який по своїй натурі, по своїм технічним улашденню або по причині публичного добра конче вигляо без чергової праці.

г) Злпедненне 1енерерваного одноразового слсу спочинку що найменше 36 годни кождого гажня для кождого робітвни.

г) Заборона тейлор- або трук-системів.

2. Нагляд веіх промислових заводів, абелажураня і упривильнюваня робітпаничних відносин в місті і селі державним робітничим урядом, повітовим, провінційо-пальним урядом і промисловим урядом. Переведеня найпальнне ілучої гігієни в промисел і торговлі.

3. Правне зрівнаня земельних робітників і дошової служби з промисловими робітниками.

4. Правне забезпеченя коаліційного права.

5. Забезпеченя робітники на старіетя і підтве хороса та калетва державною, і допущеня робітників до управи тим забезпеченям.

Ось ті точки мінімальної програми.

Ми кожну обговоримо окремо на кінці от-сеєї розвідки а тепер переходимо до обговорювання мінімальної програми.

Та нім будемо говорити про будуче уладженє суспільства, сивнимо ся ще хвилю на теперішнім, то краєнє зрозуміємо новий лад.

Теперішній спосіб продукції називає ся і н д і в і д у а л ь н и м, то є кожний працює для своєї власної потреби, без нагаду на другого і на ціле суспільство.

Ми еказали: „для своєї потреби“, а не: „для свого вжитку“. Се тому, бо лавно кожний, що виробив, сам з'уживив. А тепер при тім ладі поділу праці кожний виробляє різні предмети для жити не для себе, а для других, виробляє предмети на продаж у великій екілкости, як т о в а р. Ті товари продає на ринку, чи де инде, а за частину грошей із проданих товарів купує собі теї потрібні для вжитку річи, які також виробили другі люди як товар на продаж і виставили на ринку, в базарі, еклєні чи де инде. Отже теперішня продукція є і н д і в і д у а л ь н о ю і т о в а р о в о ю,

полягаючю на викупі за посередництвом гроши

І робітник не дістає за свою роботу або за частину своєї роботи тих річей, які виробив, лиш дістає гроші, за які він купує собі потрібні для нього річи.

Тенерійний дал зме ен тивож к а н і т а л і с т и ч н и м. „К а н і р а л” — се не скарб, не гроші, — а ширієтні предмети, які побільшукють ся без викупної ціни їх вметителя. Щоби широблювати товари, то треба мати зширди до того, треба мати машини, фабрики і т. д. Треба мати також гроші. Через те великі підприємства ширеджукють малих підприємців, малих промисловців і ті останні наливють, банкрутукють. Ті великі ширен людий, котрі не чивють нічого, не дожукть продукувати товарів на вшесту руку для себе або на широж, — протипно, они з ширешені широдувати свою силу великим підприємством і они ставкють у підприємствя лиш помічникима, лиш слугама машини. А що машини заетуни,ли вже велику часть людської ціни, то підприємець не потребує всіх тих, котрі хотить широдити ся йому, и потребує лиш малу

частину з них. Через те все з більшою робітників, чим місяць праці. Через те знов капіталіст має перевагу над робітниками, які мусять продати си йому за яку будь-яку, щоб лиш могли жити. Мусять приставати на найгірші умови праці, і тим то капіталіст не змушений платити робітникам повної винагороди за працю, а лиш платити малу частину вартости праці; решту вартости праці, або так звану надвишку, надвартість, ховає собі в кишеню.

Тому, що сьогодні треба дати великий капітал, щоби могли самостійно продукувати товари, і тому, що великі капіталісти при допомозі капіталу змогли досягнути великий вплив і силу над класом бідних, і то досягнути ту силу не працею а виганском робітників, досягнули силу при допомозі машин і здирних надвижки, — тому їх капітали все а все більшають. Та сила в продукції для капіталістам ще й велику силу політичну, яку они використовують для себе. Бо ті самі люди, котрі продають свою силу рук, мусять продавати дуже часто і свій політичний вплив, чи голос з одних і тих

самих причин: за ддя хліба. Оце капіталет має силу господарську, себто економічну і має силу політичну. Тою своєю силою правлять они суспільством, і через те той лад, яким они правлять, але ся к а п і т а л і е т и ч н и м.

Той капіталетичний лад відібрав величезній більшості людства спророгу бути просвіченим, спророгу шживати тих велх дарів, який дає поступ людської думки відібрав спророгу доброго життя родині, а навіть відібрав хліббогатым людам а з тим відібрав свободу людній розпоряджати собою так, як сяого шмагають його духові потреби. Через те повстали проти сяого гвєгу повлинові гуртки працюючих людей а дальше почали шзгоджувати ся з таким порядком вел робітники і дрібні шєдачі продукційних шредєт, як ось мали фармери і мужики. Бо і ті останні побачили, що їх шленість не дає їм спророги в капіталетичнім ладі шшєнокуювати їх житєвих потреб а також побачили они і те, що они ось туй-туй муєть ушвети і шбільшити собою ряди шчого-шєваючих робітників. Бо то вже з така сила капіталетич-

ного ладу, що цїбні підприємці або мужики, чи фермери мусять зробити місце великим підприємцям, або великим адичим-власннцям.

Але щоб раз на все зорядити єьому ав-
дому, побачили робітники лиш одну, ав-
нїську рюду на те, а вею э: звалити
те верішнїї лад а на його місце
поставити другий — перемінити капіталі-
стичний лад на соціалстичний.

В тих крннх, в котрнх капіталїзм най-
скорше розширив єя, як ось в Англїї і
Францїї а відтак в Німеччнї, робітники
вперед почали про єе думати, почали нау-
ково удонїшати, що така авннї э ко-
нечнї і що онн мусять паступити. А коли
відтак Карло Маркс показав, що
розвиток капіталїзму таки єва веде до ти-
кого перевороту, коли він авї єе науково
удєсавнїє, що інакше онн не буде, і що
єєї новнїї лад переведуть на капіталїсти а
та величезнї бїльшїсть бїдннх, зі голоднї,
вннєкуванї робітннкі, тоєєє бїлнї, єєєєє
пролетар, вавн на єєєєє ту велику авнннчу.
Робітннкі авє прнїшли до переконаннн, що
той переворот зрєєєєє онн авнн тоєєєєє,

коли они всі будуть тої самої думки: перевернути лад. Через те схищали робітники, що їм треба гуртувати ся, себ-то організувати ся, в одну велику громаду, яка має перевести економічний і політичний переворот. І та велика громада прозвала себе соціал-делократією.

Доки продукція вела ся лиш людською працею, доти не можна було думати про заведення соціалістичного ладу. Бо людською силою можна було продукувати лиш дуже мало, а до того мусіла людина вклати в продукцію всю свою силу, щоб виробувати те, чого потрібно було до життя. Але від хвилі, коли людську силу заступлено машиною (парою і електрикою), коли чоловік почав працювати залізним невільником, в той час за вложенням лиш малої людської сили може машина, той залізний невільник, в естеро і більше разів виробувати, чим давнійше чоловік. Та продуктивність машини ще більше піде в гору, чим тепер, і майже зівсім виробить людську силу. Чоловік вже тепер доходить до того, що з нього, давнього робітника, стає ся тепер лиш наглядач машини. Отже

з часом все то більше буде зменшувати ся людська праця а продукція і снізькість вироблених товарів буде все і все збільшувати ся. Доки-ж але ті продукційні средства будуть в руках одилиць, доти хосен буде лиш для одилиць, і доти для більшости ті продукційні средства будуть проклятам. А скоро лише ті продукційні средства перейдуть на власність всього суенільства, то в тій хвилі і благословенство тої продукції полає ся для цілого суенільства. Огже капіталізм з першим степенем до соціалізму. Ї він тим першим степенем тому, бо він витворив такий спосіб продукції, без якої не можна собі подумати соціалістичного суенільства, в яким всі працюють, всі працюють мало, і всі мають подостатком всього, чого лиш людина забажає в житю.

Розвиток капіталізму дійде врешті до того, що величезна маса людей опинить ся без праці, без способів до життя. Се зроблять машини. Тоди аж кождий з пролетарів зрозуміє свою задачу, зрозуміє кули він має віддати свій голос політичний, і тодди рішнить ся остаточно на те, щоб

знести прищиту пльсність. Чи те знесено-
 піде мирною дорогою, чи кривавою, чи при
 допомозі законодавства, чи при допомозі фі-
 зичної сили, сего ніхто не може сказати. Се
 покаже хвиля, чме і обставини того часу.
 Одно з сього буде — то се певно. Через те
 соц. дем. організує ся політично і еконо-
 мічно, бо і тепер і пізнійше одного і дру-
 гого треба.

Земля, фабрики, майстерні, комуніка-
 ційні средства мусять перейти на влас-
 ність суспільства і продукція буде про-
 вати суспільство так, щоби овочі праці
 йшли в користь всіх, а не в користь одиначь.
 Суспільство буде продукувати всі потріб-
 ні річи відповідно до смаку людем. Буде
 урядувати шкільн, дити, вишницї, лісн, горо-
 ди, буде плекати худобу, будувати аероплі,
 гарні дома, буде виробляти всі роди пожа-
 вки, шайрїжнороднійші вбраня, будувати
 театри, музеї, готелі і т. д. і т. д. Кождий
 буде мусїти викласти в течастину своєї праці,
 а коли покаже ся, що він виконав певну
 свїдальність праці, тогди буде мати несвме-
 жене право на все те, чого потребує куль-
 турний чольчик, щоби жити після своїх

значені і цілі своїх фізичних і духовних знань.

Се значить, що треба бачити для тих людей, котрі не годні пііти доки межі свого села, міста; а тріцинь вже тепер мають те саме звлі гурько людей. Подумайте лши про першорядні готелі, про міжнародні звікрено-ного єдиня пошч інклюдішнма іікк: ми у величезних містах, де кожний може дістати все, те, чого лши робожка іі гурько. Тепер лши меншість людей сподіє ся ти, а в соціалстичній лшл будуть моти іі те, бє лшлм будуть робіткє лшнє: голшнє в рєдшлєрє, в котрій кожний лшл рївнї обовязки і рївнї права до всего.

Подумаймо собі село іа тисячєрє рєдшлєрє. При гїм подумаймо собі, що всі ті 1000 рєдшлєрє в гадшлєрє. Всї они мовтє шєстухів, отже мавтє 1000 шєстухів. А шєстухє худобу може шєстє шєстє лє єлє л двох лєдшлєрє, шєтє такє шєстє, шєкє лшє тє худобє шєсє єлє шє шєшлєх означєвєлєх мїєцєх. Трєбє лшшє шїітє шєдєттє шї, шє лшє шєшлєрє шєшлєрє шє шїєрїє. Отже лшє шєшлєрє 900 лєдшлєрє-шєстухів шєшлєрєшлєрє шїд рєбєтє, і они мєжєтє єсєрєтшлєрє дрєгшє рєбєтє. . . Дєлє-

ше. Ті 1000 галлів мають 1000 плугів. Місто тих плугів може орати тільки мільйонних плугів і вже мільйон з кілько соток убільнення від праці і они можуть д; угім скоротити працю. 1000 галлів мають 1000 стадів. Але коли земля з'єднана, тоді не треба їх, бо весь те збіже зложено далеко від земельних осель, де зколотять його машини. Віднале праця ставлення стадів, звозування збіжа, молочення на одиночку а стадо ся се при дуже малій скількості людей і праці. Те саме зі живном і т. д.

Йдем дальше. Вони потребують чобіт. Місто різних майстерень, може бути одна фабрика, виставлена все в одній околиці. Загал вибирає управу фабрики, та постарда ся о техніків, котрі справлять машини на фабрику і пується зі в рух. В ріжних місцях провінції будуть заложени магазини, в котрих складати меть ся зроблені фабрикою черевники. І коли генер кождий в склені дістає черевники, які лини захоче, за гроші, то тим скорше буде міг вибрати собі черевники в такім магазині і ще до того без грошей, лини за впожаманєм ся послідкою, що він виновив якусь працю. Та провінція,

котра з багата в збіжжє, буде продукувати його для себе і для тих осібць, в котрих збіжжя нема. Та провінція, котра богата в металі, дерево, чи що иньше, буде продукувати те, що має для себе і для других провінцій, котрі тих вродів не мають. Суспільство при помочи виборної управи буде розділювати продукти на провінції так, щоб всі мали вельмог подостатком.

Не треба боятися, щоб хтось брав собі за багато, бо хто возьме собі приміром 10 пар черевик в магазину на те, щоб они лежали йому в хаті, коли він все буде міг собі взяти сьвіжі тогди, коли буде потребував? А красти не буде, бо не буде потребував сего робити і позбутися єсї річи не буде міг, бо ніхто не купить від нього; бо пощо купувати, коли кождий заслужить вельмог?

А працювати буде мусити кождий, бо не працюєш, тє не маєш права на вироблені річи.

Про се далє би ся говорити дуже багато, але на се ось туть мало місця. Після отих примірів може кождий подумати собі ще другі. Головво ту є те, що всі в ро-

дукції й інші результати будуть євпідомні і друге те, хочеш ти собі продукції експортувати собі собі і собі і собі. Ми це дуже наполегливо та й енергійно провадили в різних розділах цієї роботи.

II.

Соціалістична держава дуже рідко виходить від державного монополію. Ось вже тепер багато держав веде в своїм уряді жеманницю. Але це ж не монополія. Деякі ведуть у своїм уряді виріб текстилу, селі і других річий. Це не не соціалізм. Бо тут держава продає свої продукти за границі і не раз лунає гірше, чим який квітіль. А приходить з монополію дають урядом квітільничою державою на державою свого ладу. Тут держава з та італією і тут він також не платити робітникам повної пиниторді за працю, а лиш шестому. В соціалістичній державі просто нема він приходів, він розходів в теперішнім значінню. Бо сім два земля, люди надобувать з і на се не треба гроши, то і розходів нема. Возьмим машини як примір. Матеріал не контує, бо матеріал два земля, оброблені

матеріалу не кошуть, бо до нас відрізано його тому, щоб ми мали право коштувати інших продуктів, отже навіть не треба обмежувати продукції, бо неми найменшого кошту. Те саме з ці речами продуктами. А продукувати буде суспільство все найкращі речі, бо і воно виробляти гірші і ліпші, коли се суспільство цього не коштує. Суспільство не буде чекати на зарібок, бо що з ним зробити? Де поділ його?

Соц. демократам зavidують дуже часто, що вони хотять ділити. Се просто безглузда думка. Липи продукційні средства перейдуть на вселісну власність, і продукція буде вселісна, отже що-ж тут ділити? Подумайте, коли би хто хотів поділити фабрику. То не знати, чи кожному вистало би по шрубці. І що з то вийшло би? Хаба то, що знищило би ся фабрику. Ну, а як ділити землю? Они як раз з тепер поділена. А скотівни дати кожному по квальчанку з неї, то всі обернули би ся в дрібних мужиків, які жили би так само тяжко, як і тепер. То воно що новий лад? В соціалістичнім суспільстві кождий буде мати приватну власність таких речей, які з не-

продуктивні. Коли ти купи собі убрання з магазину, то хто там би тобі його під тебе, коли він також може взяти собі в магазині носе. Те саме з дітьми, улаштованям хатним і т. д. Правила, можуть дучити ся такі предмети, яких не може кожний мати, приміром, виконав хтось квітки передпотоконового зніра. Але такі річи будуть аложені в публичних музеях. І тепер ніхто таких річий не держить в дома. А такі річи, як панетка по книжков предках, чи нім там другим, буде власністю тая, хто має її. Бо що прийде кому з неї, коли би паніть і каян зі? Така приватна власність буде бережена законом ще більше, чим тепер.

Противно тепер власність не з забезпеченою, бо ті люди, котрі виробляють вещь, не мають до цього права. Їх продукти праці заберавть капіталістѣ. Тепер так діє ся як в бичію, де пчели збирають мід, а пасічник забирає його і лишав робітникам-пчелам лиш тільки, щоб они могли вижити і щоб дальше могли робити для цього мід.

Теперішні робітники столять трохи ліпше від невільників лиш тим, що мають

свободу, але з другого боку з їм гірше, чим невільникам; бо невільника понукає пан так, як пасечник панує над бджолами, щоби воно не здохло з голоду, а робітник не має того понукальника. Він продукує, але може і адохнути; панігальста же це обходить.

Тенеранший люд не панує власности. Перше всього капіталіст не виплачує повної вартости праці, отже краде частину власности, ні так посередники, як ось купці, котрі передкоть вироблені продукти фабрикантом для консументів, себто для нас і робітників, зотять також частинку, отже знов крадуть частину нашого приватної власности, а в кінці держать сувалди на ті вироблені нами товари свій польшок, який ми платіть, купуючи ті товари. Отже знов краде частину нашого приватної власности. І де-ж тут з приватної приватної власности? Крадіж на кожнім кроці, і то ще законом бережена крадіж. А в соціалістичнім люді не буде ані особних продуцентів і особних консументів, бо продуцент буде рівночасно консументом, не буде купців, не буде податків, отже не буде кому красти приватної власности. Протишно те-

пер, ті, що крадуть і стораджуть крадени, себто шно і поно, крадуть, во се кіляти хотить красти прашану калетіць. Они боять ся, щоб тои легкый своєіб прадужи в теперін нім лад не вірять ся їм. Ось в чім сук!

III.

Соці а-демократіи звидуєть дуже често, щє они в своїй будущій державі знищать релігію і знищать родину. На мієне родини поставяють шільну любов — так кажуть пороги паролю.

Що до релігії, то вже тепер може соці-демократіи, про віра є привитков річка. Се-б то вір собі, як ти хочеш. Лиш та твоя віра є єсьме бути можеком другому, они не сьміє перешкаждати другому. Подивіть, — тепер майже всі держави, себ-то каніталетични класи, котра прашить теоріиновши державности, схлани ся до одной релігії і віднірва ні, а другі релігії лани теринть а-бо поборока. Таки держави днє честину своїх володіи на віддержку любой ні релігії. А се є дуже несправедливо, бо в тих

державних доходах з гронаї і таких людей, котрі не вірять так, як вчить піддержувати державною релігією. Соціалісти але хотять, щоби ті люди, котрі живуть якусь тим певну віру, певний релігійний обряд, щоби вони самі собі піддержували його, щоби другі люди не були примушувані до піддержування такої релігії, котрої вони не люблять.

Зате соц.-демократи з ворогами нечеснішого релігійного гешефтарства, якого допускають ся вони. Они, приміром, кажуть молити ся робітникам тогди, коли їх гноять капіталісти, они кажуть молити ся тогди, кази капіталіст шикуює робітника на улицю, але коли робітники страйкують, тогди вони не кажуть капіталістам молити ся, а бог вже який pomoже їм, злині шикують они на те, коли капіталісти вживають поліції і війски до здавлення робітничої волі. Скажіть же! — чи се належить до релігії? Чи-ж можливо, щоби одним зав помогати бог а другим поліції і військо? Ні, се з релігійне гешефтарство.

Соц.-демократія з наветь дозволя більше толерантності для різних віровань, чим

так звані вільнодумні ліберали, бо соціал-демократизм означає не матеріалістичним пошуканням історії, і знає, що релігія з впливом економічних обставин. Соціал-демократи хочуть, щоб кождий міг користати з того, що дає наука, щоб кождий сам міг провирити те, в що він вірить, а нехай він не знає як вірить, то те ще не перешкоджає, щоб він був чинним товаришем.

А вже найгіршим плюракетом є закидати соціал-демократів вільну любов, або, як дехто каже, венілізація жінок. Подумайте лише, чи можливо, щоб так думали соціалісти, ті соціялісти коорі хочуть рівності, рівності і братерства? Чи можливо з те, щоб ті самі люди хотіли звестись таке страшне невізмицтво жінок? Се-ж страшне невізмицтво, коли би кождий мунципалітат мав право до кождої жінки.

Послухай, чого хочать соціал-демократи.

Перше велього треба взяти на увагу, що супружество є спілкою двох осіб обидвох полов. Відношеня між одною особою а другою не є таке просте, як ось між двома контрактом звязаними людьми. Супружже

відношенні спочиває на двох підставах, і-менно на матеріальній і на ідеальній. Супружество має за меті 1. виконати і доповнити потреби обох половин, викликає любовію, себто виконати товариські, приятельські і любовні потреби обох людей; 2. має виконати господарський поділ праці, який тепер в той спосіб виявляється, що муж зробляє а жінка веде домашнє господарство; в тім поділі праці є різноманітні компоненти в процесі майна, себто є суцільність майна; 3. супружество є інституцією, яка створює потомство, влекає і виховує его.

По такім розложеню супружого відношення є легко сказати, як буде виглядати оно в соціалістичній державі. Деякі точки того відношення змінять ся, бо змінять ся цілий господарський систем.

Приміром, ведення домашнього господарства жінкою переводиться. По ось тепер багато людей, котрі мають средства на те, не ведуть кухні в дома, а їдять в ресторанах, бо варити на одиначку в дома є лише стратою часу і великою працею. А ті річи, які дашійше виробляла жінка, вже тепер купується готові в склепах. Тим

більше буде се можливе в соціалістичній державі.

Далше знов плазять новонароджених дітей змінять ся трохи, — розуміє ся на ліше. Вже тепер є знавденя, де плекать новонароджених дітей, і вже тепер багато матерій не плекать своїх дітей а передає сво роботу другим. Розуміє ся, що такі знавденя не будуть уладжені, як ось тепер падекуди, а з найбільшим комфортом і будуть ведені найкращими повітухами і найкращими педагогами.

Вихованє з штукою, якої не знають і не можуть знати неї родичі. Виховуванє значить: знаня і вірши так само, як кожди иньши штуки або ще й більше. Треба мати знанє психології, треба бути бистроумним а з тим треба уміти злучити розум, нестоїдї, строгість, сильну волю і велику терпеливість в одно, щоб виховувати другого. Наші школи, які з ось тепер, не змісли ся навіть до таких виховуючих знавдень. Їм так до виховуваня, як коцени до спованя шовкових виток.

Про премуде нема навіть бесіди. Соціалістичне суспільство лишить се волі роди-

чим, чи они маленькі діти будуть самі захищені, чи підведуть їх до публичних заведень.

Зі зміною громадської системи змінилась ей дуже багато в суспільнім житті. Висше заданіє громади вже вказуєть на се. Зате суспружество буде більше спирати ся на любови, а не як доси на грошах. Доси звичайне вихована або така: просто гроші є причиною суспружества. Чи-ж має бути щось в такім суспружю? Звичайно вже-но весілля починають ся спарно: між мужем и жішкою задля чисто громадських причин або задля гроша. А розійти ся не годні, бо тяжко дістати розвід. Через то одчо другого пера ненавдять, одно другого вишка лиш протітуткою. А соніялісти кажуть, що суспружество є свитиною любови, а де сього нема, там не повинно бути суспружества, там повинен бути розвід.

Де сього нема, там родить ся крикля для цілого суспільства, бо суспружество, яке не любить ся, не може добре виховати своїх дітей, — виховати але дітей, вичить зробити крикля суспільствуи. Суспі цього

діства через те зле вихованих горожан. В соціалістичній ладі господарська праця в родині вітає. Лиш любов, і то виключно лицьодна любов буде квати мушцу з жінкою; де сього не буде, там мусть бути розвід.

Протинно, теперішній лад знищив родину. Подумайте лиш про ті міліфони робітників, котрі все і все в роботі, цілими днями не видить жінка мужа, родочі дітв, а коли в вечер зійдуть ся, то не милують ся, а відпочивають і чєслять, як прожити завтра. Про вихованє дітв і бесїди нема. Знов же в класі богачів є ще гірше, чим у робітників. Там женать ся майже всі лиш задля гроня. Любов там не гроє ніякої ролі. Дочєрва аж по шлюбі починають шукати обоє любови. Звичайно він ле-низе в опа ле-няде. Через те д-ми висної класи людей є переважно гарно уладженєми прєстїтудійними домами.

Богато людей не може женити ся в теперішнім ладі, бо знають, що не будуть мати спромоги вдержати родини; — не буде чим прогодувати єя. Через те нежоваті мушци шукують головнє вдоволенє

пома супружеством, и з другого боку багато жінок, не маючи способності заробити руками, мусять продивати своє тіло тому, хто дає гроші. В соціалістичній державі відпаде питання прожиткувця родини, бо кожний буде мав забезпечений прожиток своєю милою працею.

Всі ті, котрі є прихильниками теперішнього ладу, є прихильниками проституції. Найбільшими ворогами соціалістичного ладу є католицькі нежонаті попи, бо они є найбільшими прихильниками проституції. Она є вчасне тизма, котрі сходять ся полого не з одною а з багатьма жінками. Не вірте жалюму з них, що они не знають, що то є любовне милування, любовній нестощі. Они практикують се найбільше, і то не з одною жінкою, а все і все з иншою.

Нежонаті попи і багаті пани, то прихильники проституції, бо они все і все купують собі любов. Перші за ціну неба другі за гроші. Попи спеціально є проти розводів тому, бо їм є локний доступ до таких жінок, котрі не люблять мужів, а пани знов лекше можуть дістати за гроші жінку, котра держить ся при ненанеснім

мужови задля вдержання діти і задля пероз-
рошності залюбу, От маєте ще одну при-
чину, чому ті дві ваги так порожко відно-
сять ся до соціалістичного ладу.

Найбільшими ворогами проретитуції, а
соціалісти, бо они знають що они виходять
лиш іом матеріяльних обетини, Соціаліс-
тичний лад не буде знав, що то таке проретитуція, Соціалізм з найкращими намірами
для суиружества, для родинного життя, для
плекання діти і для виховання діти, З хви-
лою живлення соціалістичного ладу не має
той страшний бред половой рахуности, поло-
вой прощности, і полового пониження. А -
бо і ще раз любов засіна в повнім ергом
блеску на руїнах ліночного пошівко-
пашьского зігншого ладу, Лиш ми, лиш ті
одні соціал-демократи уміємо цінити ер-
гіть любови, бо ми боремо ся затакай лад,
де любов стане короною всіх людських по-
чувачь.

IV.

Головно так лані інтелігентні робіт-
ники, як ось урядники різного рода, ті
люди, котрі з тяжкою бідою накінчили ви-

еші школи і просто чудом втікли від тяжкої тілесної праці, ті люди, хоть з плачеші як робітники, боять ся назвати себе робітниками, і боять ся соціалістичного ладу. Они втікли з некла нужди і от она болять ся, що в соціалістичнім ладі мали бы ся зрівнати назад з тими, з поміж котрих они вибишли. І ті люди звичайно кажуть, що соціалістичвий лад поробить зі всіх однакових людей ісея одной міри. Однаково збирати муть всіх, однаково годувати всіх, однаково знанє буде мати кожний і т. д. Такі думки показують лиш, що ті люди є дуже в думє короткозорі і що в їх пятах є невольничий страх перед уналком зі щоблів той драбини, якої они держать ся. Перше всього продукція всього того, чего потрібно буде до життя, не буде обмеженою що до якости а протавно буде розвиненою краще члж тепер, бо се не буде нічого коштовати єсенільства. Що до знаня, то нема найменшого страху за нього, бо в соціалістичнім ладі кожний буде муєть вчитя ся що найменше до дваццятого року життя, себто до того часу доки требає розвиток людини. Чи-ж може знаєро ім, що не-

лиш они, але і ось ті потомки теперішніх новчених чорноробів мають бути вченими людьми? Бо лиш задрість може викликати такі думки. Бо соціалісти не лиш в будучині, але вже тепер : за найбільшою свободою науки і за найбільшим використанням людського знаня.

Соціалісти не є лиш прихильниками заспоюювани жолудкового питаня. Они мають також змисл до красивих штук, до поезії, до музики, малярства, і т. д. Галдіть лиш на соціалістичних заступників в парламентах. Они все і все підпирвають і pozwalють на видатки для шкіл, для штуки, вангалі на культуру. А в соціалістичнім ладі поезія і штука буде ще більше розвивати ся, чим тепер, бо людина не буде мати жури за ;пржиток. Він всі свої духові сили оберне на вишукуванє все то більшої краси в житю, в своїх думках і ділах. Знанє і штука розвиветь ся більше чим тепер, бо більше людей буде думати про се і через те буде більша конкуренція духова. Науки дуже в дуже поглублять ся, бо всі будуть мати доступ до неї. І ті таланн. міліовни таланів, котрі пропадають

тенор, будуть творчими. Виникли будуть йти за вигодами, бо людство все і все буде перти до того, щоб вилкшити собі працю. Доси машини є проклятам для лю-дий, бо они відбирають людям зарібок, а в будучности будуть благословенством, бо они відберуть людські працю. Праця людська обмежить ся лиш на звичайно сто-рожонє машини, чи она добре йде, чи не янсувала ся.

Не думайте, що лиш голод і любов є творцями людського поступу. Що і нульга має свої права. Нульга не дає людському мозкови спочивати. Порожній мозок так само, або ще більше, напочить прикрієть людські, як порожній жолудок. Чи можли-ве є те, щоб вчеші мозки могли спочивати і не витворювати нічого? Се просто про-тивне людській натури, противне самій природі. котра в кождім своїм атомі не спо-чиває, а все творить щось нове. Не бійте-ж ся. Будете і ви всі творцями, ще в сотеро більшими, чим тенор, бо досє лиш дехто з вас бавить ся в конкуренцію душової творчости, а більшість інтелектів зви-чайно засуджує свій мозок на знидївє коло-

іскляпки ним або карт.

Соціалістична рівність є дуже розумною рівністюю. Она хоче рівности ередств, рівности ціля, рівности діляня. Чи тепер дитина їсть те саме, що й старий, хоть обов'язок вони в тій самій ролині і мають рівні права до їди? Ні, бо не однакові вимоги є у них. Чи двох братів вибирають ся одніково? Ні, бо кождий любить свійний кольор. Те саме й в соціалістичнім ладі. Рівність у всім, але індивідуальність одиинці, потрібні часу і мети, та вимоги діляня будуть як найширше узагальнені. Протинно, тепер сього нема. Теперішній лад пехтує вимоги дитини, старця, хорого, тількиовитого, і т. д. в косен малого гуртка людей.

Де хто знов боїть ся, що земля не настарчить всього стілько, щоби кождий мав всього подостатком. Вірте, що се є такий самий страх, як колєсь дике племя бояло ся другого, щоби те друго не з'їло йому того, що дала природа. Правда, що колєсь людей менше було, а люди з голоду умирали. Тепер є більше людей, а земля достарчить всім їди і всього того, чого треба до життя. Чим більше поширяє ся людське

знань, тим більше сироматя чоловік вилобути з землі ріжних зі плодів. Будьте певними, що земля ще тисячі разів більше може надавати, чим тепер видає. Треба лише приложити до неї більше знань хемії і фізики.

Ті люди, котрі призначили ся до ріжних вигод, до люкеусу, боять ся, що в соціалетичнім ладі будуть всі вживати простих, примітивних річий, бо, мовляв, соціалети то робітники, а робітники на люкеусі не розуміють ся. Цікаво смитати таких сватків, як они думають про будову тіла у робітника і про будову тіла у такої людини, котра призначена до люкеусу.

Чи може з які ріжниці? Нема віжних! Чи робітник не потрапив би менкати в гарних шатах, їздити автомобілами, ходити до театрів, вбирати ся як найкрасше і т. д. і т. д. ? Певно, що потрапив би. Чим більше видосконалює ся людський розум і людські почування, тим більшої вигоди вимагає людина для себе. І ми повинні виховувати себе вмірно до вигідного життя, до вживання того всього, що дає культура. Простота, невигоди, се просто панська по-

півсьма наука для пчнільників, щоби ті не-
вільники не покушали чого будь лишнього
і не зажадали того самого для себе, що ма-
лиш мала кунка людей вивескувачів! Се
просто нерозумні понятя є в тих людей,
котрі думають, що звичайний робітник не
повинен мати золота, срібла, йти до кофей-
ні, до найкрасніших ресторанів, до театру,
на вистави красних штук, не вбирати ся
виставно і т. д. А по що-ж теє все є? Лиш
для панів може? Ні, для всіх, для тих хто
сотворив теє своїми руками, своєю силою.
Ми не хочемо сїрих жебранів, а людей з
найкраснішим смаком, з найкраснішими помис-
лами, людей з найкраснішими вимогами, бо
краса родить красу, а простота родить
лиш бруд і отупінє.

Ми хочемо сотворити рай: красний
рай чим той, який обіцяють попи по смерті.
Бо той посмертний рай дуже а дуже жеб-
рицький. Там вічного нема. Там ані не їш,
ані не пїєш, не одиваєш ся, не любиш, ані
не навидиш, не сьмієш ся, ні не плачеш,
навіть не ходиш а вічно і вічно хвалиш
і хвалиш бога. І чи варто постити, бідува-
ти, цнїтити себе ось тут, щоби заробити

собі на такий вічний кримінал, в яким навіть не вільно буде тобі нічого іншого думати, як лиш одне: „Осавна, і осавна во винних“?

Лишім же той рай для тих, що вдумали його, а самі стремім до того, щоби змінити теперішній лад і сотворити новий, красний. А знайте в те, що вісто, а ви самі сотворите його. У нас є та творча сила, що держить все, і та сила, щоби перемінити те, що держите. Лиш сміло, лиш із завязом беріть ся то діла. Лиш ставайте в один великий гурт соціал-демократичних представників в законодавстві тіла, щоби скорше зхонити правліно в наші руки. Розвиток техніки, розвиток праці, розвиток суспільного господарства пре нас всіх тудя, тож не омираймо ся, бо се неприродний хід бити проти струї розвитку; він роздонче вперед і піде далі. Кодайте старе, беріть нове, ідіть вперед і вперед, товариші, до нового красного світа—до раю!

Про мінімальну програму відля браву нісім попередньо другим разом.

Віншнер, 2. січня 1914.

Читачу! Щоби ти наскрізь міг
запізнати ся з твм, чого хотять соц.-демо-
крати, щоби ти знав все і все правду ве
закаланучену ніякими буржуазними під-
шоптвми, то читай ріжні соц.-демократич-
ні книжки і часописи.

З часописей читай все:

„РОБОЧИЙ НАРОД“, „БОРБУ“ І
„ДОБРУ НОВИНУ“.

Адреси до них такі:

„ROBOTCHYJ NAROD“.

BOX 3656 STA. B.

Winnipeg, Man. Canada.

Коштує 2 дол. на рік.

„BORBA“, Czernowitz,

AUSTRIA, BUKOWINA.

Коштує 1. дол. 50 ц. або 4 К. на рік.

„DOBRA NOWYNA“

LEMBERG, AUSTRIA, GALICIA.

Коштує 1 дол. 50 ц. або 4 К. на рік.
